

BORJA BAGUNYÀ

SESSIÓ DE
CONTROL

—

UNA CASA
FOSCA I UN
FLAGELL

comanegra

NOTA EDITORIAL

El cicle Temps Obert, de Manuel de Pedrolo, constava originalment d'onze novel·les, escrites entre el 1963 i el 1969. Eren protagonitzades sempre per un mateix personatge, Daniel Bastida, que alhora era sempre un home diferent. L'objectiu: imaginar tots els individus que podríem haver estat si un gir de guió ens hagués determinat cap a un camí o cap a un altre. Les nou primeres novel·les naixien totes del mateix punt crític: un bombardeig feixista al seu barri, l'any 1938, quan Daniel és un marrec. Això constituïa l'anomenat Primer Llibre del cicle. Però encara l'havia de continuar un Segon Llibre, que, a partir d'un conflicte de cadascuna de les nou primeres, especularia sobre més vides possibles de Daniel Bastida en altres novel·les. Pedrolo va escriure només dues d'aquestes alternatives, partint de la primera de les novel·les, i ara reobrim el cicle en mans d'autors contemporanis per culminar tot el Segon Llibre. Totes les novel·les del cicle són autònomes i independents les unes de les altres, però totes, naturalment, són filles d'una estructura fixada i d'un objectiu comú.

Aquestes dues novel·les de Borja Bagunyà prenen com a punt de partida *Situació analítica*, la quarta de Temps

Obert. En aquell cas, Daniel Bastida queda ferit al bombardeig i se li moren el germà i la mare; el pare es casa amb una altra dona, Eugènia, i tenen una filla més, Meritxell. La germana que sobreviu al bombardeig, Neus, creix al límit de la psicosi marcada per una família tòxica. Daniel acaba estudiant Medicina, i és a punt d'abandonar la carrera quan descobreix la psicoanàlisi. La relació amb la germanastra és tensa i carregada de pulsions obscures, i Daniel queda marcat per una escena de joventut en què sembla que van estar a punt d'embolicar-se; de la interpretació que Daniel faci d'aquell desig per la germanastra, en surten les conseqüències narrades a *Sessió de control* i a *Una casa fosca i un flagell*.

A Comanegra hem recuperat *Situació analítica* en format digital, com hem fet amb tot el Temps Obert, amb un postfaci que fa més visibles que mai les variacions que va patir el text per les imposicions de la censura franquista; aquesta novel·la, concretament, va ser una de les més escapçades del cicle, amb més de cent intervencions.

- TAULA -

Sessió de control.....	11
Una casa fosca i un flagell.....	133

SESSIÓ DE CONTROL

Ens servim dels altres com si fossin destrals

L. DURRELL

Quan en Milans em pregunta com estic, li dic que em sento endut. Que noto al cos una mena de deseiximent, com si alguna part de mi hagués marxat de viatge. Ell fa com que no m'entén, s'allisa doctoralment la barba i em demana què vull dir amb això d'*endut*, però encara és d'hora per parlar de certes coses. A més, sé que no li interessa gens, entendre'm, i que em pregunta per protocol, de manera que aprofito el silenci de la consulta per introduir-lo al món d'en Nicolau, un treballador de la CTNE de cinquanta i pocs que em van derivar de Lloret fa menys d'un any amb un diagnòstic provisional de neurosi depressiva. Li dic que aquesta desconexió de mi mateix devia començar llavors, quan en Nicolau va presentar-se al centre d'higiene mental del pis de Trafalgar, el febrer passat. El viatge, dic, va començar. L'aventura. Als analistes els encanta que els parlis dels inicis. Sempre s'hi delata alguna cosa, allà on decidim que comencen les històries, fins i tot quan és un analista qui parla. Els analistes s'haurien de refiar menys dels analistes.

Dic en Nicolau va arribar amb cara de ser l'home més avorrit que ha entrat mai a cap consulta. Dic la gavardi-

na gastada, el trajo barato, l'afaitada ministerial: semblava l'encarnació del funcionari neuròtic en la seva forma més pura, tot i que encara hi ha qui diu que sota el franquisme no n'hi ha, de neuròtics. Són els mateixos que diuen que a la Guerra, a diferència de la resta de guerres d'Europa, no s'hi va psicotitzar ningú. Que només es van psicotitzar els republicans, diuen, però perquè eren del bàndol equivocat. Si n'hi hagués, doncs, de neurosi sota el franquisme, en Nicolau en seria un exemplar esplèndid, vaig pensar, dic. Era dels que s'esperen darrere la porta una estona abans de picar i dels que recolzen el maletí sobre els genolls, i encara les mans sobre el maletí. Parlava prim i de vostè. Patia una timidesa cerebral, calculada, que li repassava les frases al cap abans de baixar-les-hi a la boca. La primera sessió no es va voler treure la gavardina i a la segona no va ser fins passada mitja hora, i només perquè li va agafar un baf de calor. ¿Que havia de marxar a algun lloc? ¿Que tenia por d'alguna cosa? Jo preguntava temptativament, per sacsejar-li la pinyata i veure què en queia, però ell no entenia la ironia i em responia a tot amb una literalitat sorprenent. La història va canviar quan em va començar a explicar per què havia anat a Lloret en primera instància i per què havia decidit venir-me a veure. Com la majoria de pacients que rebíem al centre d'higiene mental, estava desesperat. A Lloret, deia, abans de preguntar-li res, l'havien assegut en una cadira de barber i li havien pres les mesures del crani, l'havien sotmès a hidroteràpies preventives i li havien explicat que el seu problema era la malenconia. Ell no en deia *hidroteràpies*, esclar, dic, sinó que parlava de dutxes a mànega oberta, de banys escaldats i de com li havien encertat un fil d'aigua freda al cap mentre l'embolicaven amb

tovalloles molles. Total, deia, perquè el *senyordocctor* s'havia convençut que patia d'humor negre, una tristor concentrada que explicava que no s'allités de feia mesos amb la Dolors, que no rendís a la feina i que sentís aquella cosa dura al pit que no el deixava dormir, com una mora de pedra. El problema era que els *senyorsdoctors*, deia, havien apuntat allò de l'insomni i l'angoixa sense parar atenció al que el mantenia despert i angoixat, i allà és on li pregunto, dic, què és el que el manté despert i angoixat.

En Milans em mira amb una vaga curiositat professional.

El problema, dic, era que, de feia un cert temps, en Nicolau s'havia convertit en l'objecte de les atencions amoroses d'un home important i ara no sabia com treure-se'l de sobre. Atencions agressives i no sol·licitades, que l'home li feia arribar en tot moment i utilitzant tots els canals que tenia a la seva disposició, que eren molts, sense cap consideració al caràcter privat d'aquestes atencions ni a la possible molèstia que li suposava el fet de merèixer-les, que, en cas que hi hagués respost, deia, haurien pertangut més aviat a la intimitat d'un dormitori o d'una cambra d'hotel. Tampoc semblava importar-li el fet que tots dos fossin homes casats. Era realment desagradable. L'home semblava decidit a fer-se en Nicolau, per dir-ho vulgarment, però, com en les cançons dels enamorats francesos, tenia la paciència dels gats i tot el temps del món. Tard o d'hora, li deia, només és qüestió de temps. En Nicolau, naturalment, no en volia saber res, de l'home, però no havia estat mai de muntar escenes. Tampoc podia dir-ne res a la seva dona, ni als seus fills, ni a cap dels col·legues de la CTNE, que no ho haurien entès mai i que encara haurien acabat sospitant una mica d'ell,

com si l'hagués incitat sense adonar-se'n, com si ja li anés bé, haver-lo enamorat, de manera que a la incomoditat de sentir-se estimat per un home s'hi sumava el secretisme anguniós que carrega la mena de gent que pateix d'un mal lleig. Imaginar-se abraçat per aquells braços de ninot, petonejat per aquells llavis magres, coberts d'un bigotet de raspall, amb l'olor de greix i benzina dels homes que suen fort sota l'uniforme: la sola idea d'una proximitat física li generava una repulsió tan intensa que no podia deixar de pensar-hi. Se sentia un sifilític emocional, cobert pel mantó violeta de l'anunci aquell, la serp esmunyint-se-li esquena amunt. ¿Se n'adonaria, la gent, del seu amor secret? ¿Se li traduiria en un color de pell, en un plec delator del rostre? Perquè era un home important, deia, dic, qui s'havia enamorat d'ell, i no era fàcil dir que no als homes importants.

Dic allò no era una neurosi depressiva.

El desig de l'home important no tenia límit, deia en Nicolau, dic. Gràcies a les exigències de la feina, encara era capaç de mantenir certes figures mentals a ratlla, premudes contra les parets del cap, però de nit, quan la Dolors ja dormia, tornaven el bigotet i els braços de ninot, la manera com li arrapava el cos calent al cos, el ventre al ventre, la cuixa a la cuixa, i encara s'hi afegien la mà al clatell i una llengua serpentina que li enfonsava a la boca i la hi regirava sencera, com qui regira una casa. Alguna vegada, fins i tot, ell li havia retornat el gest i li havia passat amorosament la mà per la calba, escombrant-li la pàtina de suor cap als plecs del clatell, on els quatre cabells llefiscosos que li quedaven li esbatanaven els dits i els convertien en una pinta. Era profundament desagradable. Esmegmàtic. Quan, per comptes

d'entretenir-se-li al clatell, li passava la mà pel pit, en Nicolau jugava a fer-li ballar el medallot, aquella creu de plata negra que penjava com un fuet. Ding dong, deia, dic, cosa que li feia molta gràcia. Per alguna raó que no aconseguia entendre, en Nicolau sempre l'imaginava amb l'abric de coll folrat de pell, com d'ós del Pirineu, sobretot en aquestes persecucions nocturnes. ¿Hi havia un element de cacera, potser? ¿Era en Nicolau, la presa, i ell el perseguidor? En realitat li feia pensar en una mata púbica immensa, que li encapotava prepucialment el cap. Immensa i dentada.

Dic li vaig preguntar com ho sabia, que se n'havia enamorat. Potser, dic, quedava tot confinat a la fantasia nocturna i la cosa no sortia del camp de la neurosi.

Però de dia era pitjor, deia, dic. El trobava per tot arreu, el sentia a totes hores. El notava engatzonat darrere de cada porta, en cada gavardina, camí de la feina, encaixat darrere de taules de bar, onejant a cada bandera i a cada escut Aguilar. El paio era capaç d'emetre un comunicat nacional d'última hora per fer-li saber que el trobava a faltar o d'interrompre qualsevol emissió radiofònica per desitjar-li un bon dia. Naturalment, no ho deia així; ho amagava en les inflexions de veu o en la puntuació dels seus discursos, o en la manera melosa i erotitzada com deia «cuerpo» o «satisfacción» o «espíritu nacional». Havia organitzat tot un llenguatge, fet d'al·lusions i sobreentesos, que només entenien ells dos. Després hi havia les inauguracions de pantans, clar, i aquelles desfilades obscenes i les efemèrides, que sempre incloïen la menció nasal, l'al·lusió íntima i esgarrifosa a en Nicolau. Al cos mateix d'en Nicolau, dic, perquè és evident que hi havia un problema de cossos, allà. No era només un

desig mal ubicat. O sigui sí, però era un desig que es vivia com una agressió física, un contacte no desitjat, com si el desig fos un dit a l'ull, i part de la seva angoixa provenia de la impossibilitat de defensar-se'n. Era com si el cos de l'altre no tingués topall. La manera com en Nicolau s'entretenia en la descripció del nas, dels ulls, de la pell, de la papada i de tota la corporalitat del perseguidor estava terriblement libidinalitzada. De seguida vaig anotar al bloc «desplaçament», dic, i «erotomania». I tampoc calia anar tan lluny, deia en Nicolau: n'hi havia prou d'entrar a un cinema qualsevol una tarda de diumenge amb la dona i les criatures, disposat a gaudir d'una sessió contínua innòcua i adequada a les sensibilitats infantils, que l'home sempre aconseguia col·locar-hi el missatget, amagat en els plecs nòdics de la crònica de la glòria nacional. Sempre aquell desig incansable, acabador, que li arribava com un cop de vergonya.

En Milans alça les celles i li dic sí, sí. El Generalísimo. L'home que s'havia enamorat d'en Nicolau era Francisco Franco Bahamonde.

¿Per quina mena d'atzars i d'incompetències li havien pogut arribar a diagnosticar una neurosi depressiva? Era incomprendible. Amb en Milans ho comentem per sobre i ens desesperem com sempre que parlem de certa psicoteràpia oportunista i mandrosa, però els camins de la incompetència són inescrutables. Que sí, que abans la mania i la malenconia es confonien, però ja en fa segle i mig, de Falret i Baillarger —i de Griesinger i dels alemanys, dic—. La psiquiatria clínica s'ha refinat massa com per caure encara en aquesta mena d'empastifada, dic, però en Milans em recorda que la clínica oficial

espanyola fa anys que funciona com una agència de desaparició de familiars problemàtics; certes privades fan una mica el mateix, amb la diferència que els pacients són, ahora, clients, i que no paguen pas poc. Per això en Zacaries i jo, penso, i el centre d'higiene mental que portem al pis de Trafalgar. Per principis. En Milans em pregunta per l'erotòman. La simptomatologia és clara. El que encara s'havia d'escatir, dic, és si aquesta erotomania era primària o secundària, si era que a en Nicolau se li havia desencadenat un principi de psicosi o si era l'expressió d'una condició subjacent. D'altra banda, després de repassar les tres fases de Clérambault, em vaig amoïnar per l'escalada de la mania, que és el problema amb les psicosis paranoiques. Si tenia raó Clérambault, en Nicolau es trobava en una variant angoixada de la primera fase erotomaniàca, la de l'esperança, tot i que, en el seu plantejament, l'esperança estava formulada en negatiu i amagada sota un milfulls d'homofòbia i repressió. El problema era veure què passava amb la desfeta i la rancúnia, que és quan les erotomanies peten i els perseguits es tornen perseguidors. Miri Adèle, la filla de Victor Hugo, que es va passar mitja vida perseguint el capità Pinson, del Canadà a les Barbados i va acabar pobra i estafeta i retornada a París en un estupor incurable.

En Milans em pregunta si, quan vaig rebre el cas d'en Nicolau, ja ens vèiem regularment amb la Maria Llúcia. Dic que sí, tot i que no entenc la pertinència de la pregunta. La Maria Llúcia és un encant de noia, i no m'agrada parlar-ne en un context analític. Hi ha alguna cosa en el llenguatge de l'anàlisi que embruta i que no vull que la toqui, de manera

que faig com que no l'entenc, com un pacient que no fos, alhora, analista.

Segueixo amb el milfulls d'en Nicolau, que em va tenir ocupat una colla de dies. Havia estudiat als jesuïtes, primer, i enginyeria, després, a l'Escola Tècnica Superior, d'on n'havia sortit amb una pila de mals records. La competitivitat dels jesuïtes, sobretot, i aquella manera d'ensenyar, que es feia a cops de vara i en nom de Déu. Li feia una por terrible, Déu. Si a escola no havia tret més bones notes, tot i que era un alumne competent, havia estat perquè els crucifixos que urticaven les parets de les aules se li ficaven al cap i li ho regiraven tot, com un dit sacrificial a l'ull del pit. S'havia casat molt jove amb una noia de Zamora que feia feines d'infermeria, amb qui tenia un fill a punt d'acabar el batxillerat. Laboralment, no s'havia mogut gaire: havia treballat uns anys fent feines de manteniment dels commutadors elèctrics dels Talgos i ben aviat havia entrat a la CTNE com a supervisor tècnic, cosa que li agradava, perquè la feina a la Renfe l'obligava a marxar massa de Barcelona i ell era molt d'estar-se a casa. Quan li vaig fer notar que sempre s'havia dedicat a feines relacionades amb la connexió —trens, telèfons— va dir que no hi havia pensat mai, però que li agradava la idea. Combatre l'aïllament li semblava una bona manera de donar sentit a una feina, no perquè l'aïllament fos en si una cosa trista, sinó perquè era contrari a un principi social. Però l'aïllament dels altres, deia; a ell ja li agradava estar sol. Tenia una sensibilitat matemàtica considerable: era capaç de traduir els aspectes més banals de la vida a qüestions de combinatòria complexa o de paradoxes clàssiques, i el fascinava especialment la idea

d'una funció que pogués integrar la totalitat dels factors que componen l'univers conegut; en cas que existís, deia, podríem conèixer exactament com seria la vida d'un individu —de tots els individus— sense haver de recórrer a un Déu ni a un Destí. Només caldria saber quin era el traçat de la paràbola de cadascú, tenint-ho en compte *tot*, o sigui totes les variables. D'això no en podia dir res a la seva dona, naturalment, que ho trobaria blasfem. No en podia dir res a gairebé ningú, tret d'un amic matemàtic que conservava del pas per la universitat i amb qui es trobava de tant en tant al cafè Versailles de Sant Andreu per posar-se al dia. Amb ell podia parlar amb la tranquil·litat de saber que no ofenia ningú ni contradeia cap doctrina oficial.

Fora de la veta matemàtica, en Nicolau era un individu perfectament ordinari. Passejava els dissabtes, anava a missa els diumenges i es llevava d'hora els dilluns. ¿Què l'havia dut a desencadenar una psicosi?, dic, i en Milans apunta alguna cosa, però em deixa parlar. No cal insistir en la importància d'escatir orígens a teràpia, però insisteixo en la pregunta perquè em preocupa l'evolució d'en Nicolau. Que l'erotomania apunti cap a individus poderosos no és estrany. Els poderosos s'exposen, es multipliquen en fotografies, en emissions radiofòniques, en converses de sobretaula. La seva cara surt a la televisió i al cinema amb prou constància com per crear una certa il·lusió de familiaritat; només cal sumar-hi una fantasia activa i la incapacitat de distingir-la de la realitat i ja tens una petita màquina de fabricar Nicolaus, de manera que calia saber, i de manera urgent, no només *quan* va començar, aquesta fantasia, sinó *què satisfieia*. Entenent la segona, pensava, dic, podem escatir la primera. En Milans,

que s'ho passa bé mestrejant, em pregunta si tinc cap hipòtesi i jo li dic que, per sota de tota l'angúnia d'en Nicolau, i de tot el pudor ultracatòlic, em sembla que hi havia el consol de saber-se especial. Encara que fos horrorós, aquell home poderosíssim l'havia triat a ell per abocar-hi el seu amor insaciable. ¿No és una forma estranya de distinció, de singularitat? És un monstre, sí, però t'ha triat a tu, així que el deliri, secretament, protegia alguna cosa que per a en Nicolau era important. Al capdavall, en Nicolau potser només era un altre individu ordinari que se salvava de l'ordinarietat a través de l'erotomania. Els paranoics i els cassandristes fan una mica el mateix: *només ells* coneixen la veritat del que passa, *només ells* saben què s'ha de fer, cosa que, sovint, els torna uns arrogants que es permeten de menystenir tothom per adormit o per adotzenat. Em feia pensar en el baró de Münchhausen, que s'alça estirant-se a si mateix dels cabells, però traslladat a l'home gris de la CTNE. El problema era que, a diferència dels qui es convencen que són l'objecte de l'enamorament de cantants o d'escriptors o d'oficials de l'exèrcit, en Nicolau viu sota un règim franquista intrac- table i quasireligiós, i que anar dient que el seu número u s'havia enamorat de tu frega la insubordinació. *Urgentment*, també, perquè les psicosis es tracten com es tracten, dic, i en Milans sospira. Si la mena de teràpia que oferim al centre d'higiene mental havia de servir d'alguna cosa, era per prevenir en Nicolau de ficar-se en problemes, dic, i que no hagués d'acabar segons on.

En Milans em pregunta per allò que he dit del *sentit social* d'en Nicolau. ¿Hi havia notat algun element sacrificial? ¿Un punt de màrtir, en la fantasia?